

Tilanne- ja johtokeskustoiminnan kehittäminen sekä yhteensovittaminen

Valtakunnallinen pelastustoimen
johtokeskus sekä alueelliset tilanne-
ja johtokeskukset

Juha Toivonen, Paul Nyberg

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Sisäministeriö

CC BY-SA 4.0

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Tilanne- ja johtokeskustoiminnan kehittäminen Valtakunnallinen pelastustoimen johtokeskus sekä alueelliset tilanne- ja johtokeskukset

Julkaisija	Sisäministeriö		
Tekijä/t	Juha Toivonen, Paul Nyberg		
Kieli	suomi	Sivumäärä	48
Tiivistelmä	<p>Hankkeet perustuvat Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen -työryhmän kehittämissesityksiin, jotka tähtäsivät pelastustoiminnan johtamisen toimintamallien sekä tilanne- ja johtokeskusten suunnitteluperusteiden yhdenmukaistamiseen.</p> <p>Hankkeessa tehtiin laajaa yhteistyötä eri pelastuslaitosten, viranomaisten sekä Pelastusopiston kanssa. Hankkeen johtopäätösten perusteella ehdotetaan sekä ohjaavaa lainsäädäntöä pelastusviranomaisten tiedonsaantioikeuksien turvaamiseksi että teknisiä vaatimuksia tilanne- ja johtokeskuksille, samoin kuin henkilöstön koulutusta ja yhtenäisen tilannekuvan luomista.</p>		
Asiasanat	Johtaminen, tilannekeskus, johtokeskus, tilannekuva, turvallisuus, pelastustoimi, pelastustoiminta		

Utveckling av en läges- och ledningscentral

Nationell räddningsledningscentral och regionala läges- och ledningcentraler

Utgivare **Inrikesministeriet**

Författare **Juha Toivonen, Paul Nyberg**

Språk **finska**

Sidantal **48**

Referat

Projektet är en fortsättning på tidigare räddningsverkets förmåga projekter. Syftet med projektet var beskrivningen av de resurser, i form av personal och utrymmen i nationell räddningsledningscentral och regionala läges- och ledningscentraler.

I projektet samarbetade olika räddningsverk, myndigheter och räddningsinstitutet. Projektgruppen föreslår att utveckla räddningsväsendet lagstiftning till räddningsmyndigheternas rätt till tillgång till information, tekniska krav för läges- och ledningcentraler, utbildning och räddningsverket sammanfattande lägesbild.

Nyckelord **räddningsväsendet, räddningsverk, räddningsverksamhet, ledning, lägesbild, säkerhet**

Development of situation and command centre operations
National rescue services command centre and regional situation and command centres

Publisher **Ministry of the Interior**

Language **Finnish** Pages **48**

Abstract The projects are based on the development proposals of the working group on the development of rescue services management, which aimed at harmonising the operating models for rescue operations command and the planning criteria of situation and command centres.

The project involved extensive cooperation with various rescue departments, authorities and the Emergency Services Academy Finland. Proposals based on the conclusions drawn by the project include both steering legislation to safeguard the access to information by rescue authorities and technical requirements for situation and command centres, as well as training for personnel and establishing uniform situational awareness.

Keywords **Leadership and command, situation centre, command centre, situational awareness, safety and security, rescue services, rescue operations**

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Työskentelytavat, menetelmät ja aineistot	9
3	Tarkempi työn esittely	11
3.1	Yhteistyötahot.....	12
3.1.1	Sisäministeriö.....	12
3.1.2	Pelastusopisto.....	13
3.1.3	Poliisi.....	14
3.1.4	Sairaanhoitopiirin ensihoidon tilannekeskus.....	15
3.1.5	Hätäkeskuslaitos	15
3.1.6	Tilannekuvajärjestelmien tarjoajat	16
3.1.7	Muut hankkeet.....	16
4	Tuotokset	18
5	Johtopäätökset	19
5.1	Pelastustoimea ohjaava lainsäädäntö.....	19
5.1.1	Ehdotukset	19
5.2	Tilanne- ja johtokeskushenkilöstön koulutus	20
5.2.1	Ehdotukset	21
5.3	Tilanne- ja johtokeskusten tekniset vaatimukset.....	22
5.3.1	Ehdotukset	22
5.4	Tilannekuva ja siihen liittyvät toimenpiteet	23
5.4.1	Ehdotukset	23
5.5	Pelastusalan yhteistyö.....	24
5.5.1	Jatkohankkeet, ehdotukset.....	24
	Liitteet	26
	Lähteet	48

1 Johdanto

Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen hallinnoima Valtakunnallisen johto- ja tilannekeskuksen toimintojen yhtenäistäminen 6.2 -hanke ja Pirkanmaan pelastuslaitoksen hallinnoima Alueellisen tilanne- ja johtokeskuksen kehittäminen 6.3 -hanke olivat osa sisäministeriön laajempaa Pelastustoiminnan suorituskyky suhteessa suorituskykyvaatimukseen -hanketta. Kahden samansuuntaisen hankkeen tehtävinä oli arvioida ja tarkastella vuonna 2019 ilmestyneen Tilannekeskus- ja johtokeskuspalveluiden suorituskykyvaatimukset -julkaisun (Sisäministeriö 2019:7) suorituskykyvaatimusten ajantasaisuutta. Tavoitteena oli laatia suorituskykyvaatimusten pohjalta kehitysehdotus alueellisesta tilanne- ja johtokeskuksesta sekä valtakunnallisesta pelastustoimen johtokeskuksesta. Alueellisen tilanne- ja johtokeskuksen mallin tuli olla helposti kopioitavissa neljään muuhun alueelliseen tilanne- ja johtokeskukseen. Ennen tämän raportin lukemista olisi hyvä tutustua Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi -julkaisuun (Sisäministeriö 21/2018) sekä Tilannekeskus- ja johtokeskuspalveluiden suorituskykyvaatimukset -julkaisuun (Sisäministeriö 2019:7), jotka ovat olleet tämän raportin pohja-aineistoina.

Tässä dokumentissa esitetyt suorituskykyvaatimukset, toteuttamismallit ja kehitysehdotukset on laadittu tulevaisuuden tarpeita arvioiden. Toteutuakseen ne tarvitsevat pelastuslain muutoksen. Suorituskykyvaatimusten, toteuttamismallien ja kehitysehdotusten tavoitteena on, että tulevaisuuden pelastustoiminnan tilanne- ja johtokeskusjärjestelmä toimii keskitetysti, laadukkaasti ja kustannustehokkaasti tarjoten parasta mahdollista palvelua pelastustoiminnan ammattilaisille ja kansalaisille.

Alueellisesta tilanne- ja johtokeskuksesta sekä valtakunnallisesta johtokeskuksesta puhuttaessa on syytä tunnistaa tilannekeskuksen ja johtokeskuksen toiminnalliset ominaisuudet ja erot. Valtakunnallinen pelastustoimen johtokeskus toimii myös yhtenä alueellisena tilanne- ja johtokeskuksen. Tässä raportissa tilannekeskus- ja johtokeskusrakenteiden on suunniteltu toimivan myös yhtenä toiminnallisena kokonaisuutena, joka tuottaa tilannekeskus- ja johtokeskuspalvelut yhdestä paikasta.

Vaikka molempien tässä esiteltyjen hankkeiden pääpaino oli alueellisen ja valtakunnallisen johtokeskuksen suorituskyvyn määrittelyssä ja toimintamalleissa, raportissa on sivuttu ja otettu kantaa myös tilannekeskuksen suorituskykyyn ja sen toteutukseen. Laajempi alueellisen tilannekeskuksen määrittely kuului kuitenkin Alueellisen tilanne- ja johtokeskustoiminnan kehittäminen (Itä-Suomi) 6.1 -hankkeelle.

Lukijalle haluamme painottaa yhteisen tilannekeskus- ja johtokeskusjärjestelmän merkitystä kiinteänä osana pelastustoiminnan johtamisjärjestelmää.

2 Työskentelytavat, menetelmät ja aineistot

Molemmissa raportissa esitellyissä hankkeissa noudatettiin samoja työskentelytapoja. Aineistonkeruumenetelminä korostuivat haastattelut ja suullisesti toteutetut kyselyt pelastustoimen sisällä sekä eri viranomaisten kanssa. Haastattelut painottuivat hankkeen 6.2 (Valtakunnallisten tilanne- ja johtokeskustoimintojen yhtenäistäminen) osalta HIKLU-alueen (Helsingin, Itä-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan pelastuslaitokset) pelastus- ja yhteistyöviranomaisiin sekä hankkeen 6.3 (Alueellisen tilanne- ja johtokeskuksen kehittäminen) osalta Pirkanmaan alueen pelastus- ja yhteistyöviranomaisiin. Lisäksi hankkeissa oli mukana vahva edustus Varsinais-Suomen, Oulu-Koillismaan ja Pohjois-Savon pelastuslaitoksilta sekä Pelastusopistolta.

Haastattelujen ja kyselyjen tavoitteena oli tunnistaa puutteita, kirjata yhteiset perusteet tilanne- ja johtokeskusten suorituskykyvaatimuksille sekä peilata saatuja tuloksia Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi -julkaisussa (Sisäministeriö 21/2018) sekä Tilannekeskus- ja johtokeskuspalveluiden suorituskykyvaatimukset -julkaisussa (Sisäministeriö 2019:7) määriteltyihin suorituskykyvaatimuksiin. Kyseiset julkaisut toimivat samalla tarkastelun lähdeaineistona. Näiden vuosina 2018 ja 2019 ilmestyneiden julkaisujen jälkeen on noussut esiin esimerkiksi selkeä tarve pelastustoimen ICT-ratkaisujen yhtenäistämiseksi.

Hankkeissa hyödynnettiin esimerkkeinä alueellisten tilanne- ja johtokeskusten suunnittelussa Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen pelastuslaitosten tilanne- ja johtokeskuksia. Edellä mainitut keskuksat toimivat oman pelastustoimensa alueella nykyisen lainsäädännön puitteissa hoitaen ne tehtävät, joita alueellisille tilanne- ja johtokeskuksille on suunniteltu. Hankkeiden työpajojen yhteydessä tehtiin tutustumiskäynnit molempiin keskuksiin. Havainnointi- ja tutustumiskäynneillä työryhmät kiinnittivät huomiota keskusten teknisiin vaatimuksiin ja ratkaisuihin sekä toimintamalleihin. Valtakunnallisen tilanne- ja johtokeskuksen työryhmä tutustui myös sisäministeriön johtokeskukseen tavoitteenaan selvittää valtakunnallisen keskuksen suorituskykyvaatimuksia ja sitä, miten sen toiminnot sovitetaan yhteen sisäministeriön johtokeskuksen toimintojen kanssa.

Henkilöstömitoitusta arvioitaessa käytettiin hyväksi PRONTON (Pelastustoimen toimenpiderekisterin) tilastoja vuosilta 2017, 2018, 2019 ja 2020. Tilastojen avulla tarkasteltiin tehtävien jakautumista viiden suunnitellun alueellisen tilanne- ja johtokeskuksen välillä. Hankkeessa tarkasteltiin joukkue-, komppania- ja yhtymämuodostelmien tehtävien määriä alueittain. Tilastolliset luvut olivat suuntaa-antavia, eikä tehtä-

vämäärien määrän tarkastelussa huomioitu hälytysvasteen todenperäisyyttä, pelastustoimen kuormitusta tai mahdollisia päällekkäisiä tehtäviä. Tarkoitus oli haarukoida karkeasti suunniteltujen alueiden tehtäväkohtaisia eroja. Henkilöstömitoituksen selvittämisessä hyödynnettiin Pirkanmaan pelastuslaitoksen kokemuksia tilanne- ja johtokeskuksen henkilöstömitoituksen riittävydestä nykyisillä tehtävämäärillä. Tehtävien määrissä ei huomioitu sopimuspalokuntien pienten tehtävien pelastustoiminnan johtamista, jonka määrittäminen alueellisen tilanne- ja johtokeskuksen tehtäväksi lisää niiden kuormitusta.

Hankkeen yhtenä työmenetelmänä käytettiin benchmarkingia eli vertailuanalyysia. Vertailuanalyysin kohteina olivat muiden viranomaisten tilanne- ja johtokeskukset sekä johtamisrakenteet. Erityisesti poliisin tilanne- ja johtokeskukset sekä johtamisrakenteet toimivat vertailukohtina pelastustoimen vastaaviin rakenteisiin. Poliisi olikin hyvä vertailuanalyysin kohde, sillä poliisihallinnon uudistuksen myötä se kävi vastaavantyyppisen uudistuksen läpi vuonna 2014.

Hankkeiden aikana toteutettiin yhteensä seitsemän työpajatuokiota. Työpajojen kesto vaihteli puolesta päivästä päivään, ja ne toteutettiin joko etänä tai fyysisesti paikan päällä. Työpajoissa analysoitiin hankkeessa koottuja materiaaleja ja sovittiin yhteisesti seuraavista tehtävistä ja työjärjestyksestä.

3 Tarkempi työn esittely

Hankkeet 6.2 ”Valtakunnallisen tilanne- ja johtokeskustoimintojen yhtenäistäminen” sekä 6.3 ”Alueellisen tilanne- ja johtokeskuksen kehittäminen” olivat osa sisäministeriön laajempaa Pelastustoiminnan suorituskyky suhteessa suorituskykyvaatimuksiin -hanketta. Molemmat hankkeet käynnistyivät huhti–toukokuussa 2021. Muut sisäministeriön rahoittamat suorituskykyhankkeet olivat aloittaneet jo aiemmin samana vuonna. Kaikkien hankkeiden todettiin liittyvän toisiinsa, ja tarve yhteistyöhön tunnistettiin varhaisessa vaiheessa. Eri hankkeille oli perustettu ohjausryhmiä, jotka ohjasivat niiden työtä ja tavoitteiden asettelua. Hankkeiden ohjausryhmät kokoontuivat tarpeen vaatiessa.

Tilanne- ja johtokeskusten kehittämiseksi perustetuista hankkeista Pohjois-Savon pelastuslaitoksen hanke (6.1 ”Alueellisen tilanne- ja johtokeskustoiminnan kehittäminen Itä-Suomi”) oli aloittanut jo aiemmin vuoden 2021 alussa. Yhteistyötä Pirkanmaan pelastuslaitoksen hankkeen (”Alueellisen tilanne- ja johtokeskuksen kehittäminen”) sekä näitä kahta mainittua hanketta yhteensovittamaan perustetun Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen hankkeen (”Valtakunnallisten tilanne- ja johtokeskusten toimintojen yhtenäistäminen”) välillä pyrittiin luomaan heti hanketyöskentelyn alussa. Pohjois-Savon keskittyessä tilannekeskustoiminnan tukitoimintojen selvittämiseen Pirkanmaan ja Länsi-Uudenmaan hankkeet tiivistivät yhteistyötä alueellisen ja valtakunnallisen johtokeskuksen toiminnan kehittämiseksi.

Sisäministeriön ohjaamien ja rahoittamien hankkeiden lisäksi tärkeä yhteistyöhanke oli HIKLU-alueen yhteisen johtokeskuksen kehittämishanke, joka toimi Palosuojelurahaston rahoittamana ja Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen organisoimana. Siinä tavoitteena on ollut luoda edellytyksiä HIKLU-alueen (Helsingin kaupungin, Itä-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan sekä Länsi-Uudenmaan pelastuslaitosten) yhteisen tilanne- ja johtokeskuksen perustamiseksi. Hankkeen tavoitteena on siis luoda ja rakentaa valtakunnallisen uudistuksen myötä perustettavaksi kaavailluista alueellisista tilanne- ja johtokeskuksista yksi, joka toimisi myös valtakunnallisena tilanne- ja johtokeskuksena. Olikin äärimmäisen tärkeää tunnistaa yhteistyötarve, jotta hankkeet eivät menisi sisällöllisesti ristiin.

Tiivis yhteistyö hankkeiden 6.2, 6.3 sekä ”HIKLU-JOKE” välillä oli antoisaa ja mahdollisti laajan asiantuntijaverkoston hyödyntämisen tulosten ja suunnitelmien arvioinnissa. Näiden kolmen hankkeen yhteistyön kautta koottiin pohjamateriaalia usealta pelastuslaitokselta ja päästiin kuulemaan ja keskustelemaan laajasti pelastustoiminnan ja valmiuden johtamisen tulevaisuuden visioista eri pelastuslaitoksissa.

Hankkeissa hyödynnettiin laajalti jo olemassa olevaa suorituskymateriaalia ja luotiin sen pohjalta uutta, päivitettyä materiaalia. Uuden ja päivitetyn materiaalin arvioinnissa ja luomisessa hyödynnettiin Pelastusvoiman siviilivalmiuden suorituskyyky ja suunniteluperusteet -hankkeen Työpaketti 6:n (TP6) tuotoksena syntyneitä valtakunnallisia onnettomuusskenaarioita sekä luotiin kohdennettuja alueellisia skenaarioita. Skenaariot syntyivät hankkeissa perustettujen pienryhmien skenaariotyöskentelyn pohjalta. Skenaariot toimivat myös pohjana Pelastusvoimalla järjestetyssä testipäivässä. Aikaisempia sisäministeriön tuottamia materiaaleja, joita työssä hyödynnettiin, olivat Juha Sipilän hallituskaudella laaditut esiselvityshankkeet ja niissä tuotetut materiaalit.

3.1 Yhteistyökumppanit

Hankkeet tekivät laajasti yhteistyötä eri toimijoiden ja hankkeiden kanssa. Hankkeen yhteistyökumppanit esitetään seuraavassa.

3.1.1 Sisäministeriö

Sisäministeriön pelastusosasto rahoitti ja ohjasi hankkeita koko niiden elinkaaren ajan. Ohjauksen ja rahoituksen lisäksi sisäministeriö toimi hankkeiden yhteistyökumppanina painottuen kuitenkin vahvemmin valtakunnalliseen tilanne- ja johtokeskus -hankkeeseen. Valtakunnallisen tilanne- ja johtokeskus -hankkeen sekä PSR-rahoitteisen HIKLU–JOKE-hankkeen henkilöstöön kuuluvat tutustuivat projektin yhteydessä sisäministeriön tilanne- ja johtokeskukseen. Tutustumisen tarkoituksena oli selvittää sisäministeriön tilanne- ja johtokeskuksen nykytila, liittymäpinta tulevaan valtakunnalliseen tilanne- ja johtokeskukseen sekä se, miten ministeriön nykyisen tilanne- ja johtokeskuksen suorituskyyky pitää huomioida käynnissä olevissa hankkeissa.

Hankkeet kävivät keskustelua sisäministeriön pelastusosaston tietohallinnon asiantuntijoiden kanssa Pelastusvoimalla järjestetyn yhteisen työpajan ohessa. Pelastuslaitosten yhteinen ICT-hanke esittäytyi suorituskyykyhankkeille, ja ICT-hankkeen edustajat kertoivat, mitä hyötyä tietojärjestelmistä saadaan tulevaisuuden tilanne- ja johtokeskuksiin. Osapuolten välillä vaihdettiin materiaaleja, mikä helpotti yhteisen päämäärän saavuttamista.

3.1.2 Pelastusopisto

Pelastusopisto oli isoin yksittäinen yhteistyötaho, jonka kanssa molemmat hankkeet solmivat yhteistyösopimuksen. Yhteistyösopimus sisälsi asiantuntijapalvelujen ostamisen Pelastusopiston johtamisen tiimiltä.

Pelastusopistolta hankkeeseen osallistui kaksi henkilöä oman työnsä ohella. Pelastusopisto koosti aiemmissa hankkeissa tuotettujen aineistojen pohjalta taulukon, johon oli koottu tilanne- ja johtokeskustoiminnallisuudet. Taulukossa nämä toiminnot on eritelty pelastuslaitoskohtaiselle, alueelliselle ja valtakunnalliselle tasolle. Taulukkoon mallinnettiin myös, miten tehtävät kohdentuvat eri henkilöille eri malleissa. Näitä toiminnallisuuksia voidaan suodattaa ja lajitella taulukon avulla erilaisten muuttujien mukaan. Lisäksi hankkeen teemojen ympärillä käytiin aktiivista vuoropuhelua kaikkien hankkeeseen osallistuvien kanssa.

Pelastusopisto osallistui Tampereella pidettyihin työpajoihin, joita järjestettiin hankkeen aikana kolme (6.9.2021, 8.10.2021 ja 22.11.2021). Työpajoissa työstettiin suorituskykyvaatimuksia ja laadittiin esitys suorituskykyjen edellyttämästä henkilöresursoinnista. Työpajojen välissä materiaaleja työstettiin itsenäisesti eri kokoonpanoilla. Lisäksi Pelastusopisto osallistui hankkeen loppuraportin kirjoittamiseen omalta osaltaan.

Tampereella järjestettyjen työpajojen lisäksi Pelastusopiston tilanne- ja johtokeskustiloissa järjestettiin käytännön simulaatiopäivät 4.–5.11.2021. Päivien aikana käytiin läpi ICT:n luomia mahdollisuuksia johto- ja tilannekeskusten työskentelyyn muun muassa ERICA-hätäkeskustietojärjestelmän, KEJO-kenttäjohtamisjärjestelmän ja muiden sovellusten puitteissa. Sovellusten lisäksi testattiin henkilöstön riittävyyttä pelastustoiminnan johtamisen tukemisessa eri suuruisissa tehtävissä ja tehtävätyypeissä sekä erilaisten henkilöstökokoonpanojen kautta. Simulaatiopäivien tavoitteeksi asetettiin, että niiden avulla voitaisiin arvioida miehitystä ja tehtäviä alueellisessa tilanne- ja johtokeskuksessa eri suuruisissa tehtävissä ja eri tehtävätyypeissä. Simulaatiopäivinä huomattiin, että tällaiset harjoitukset hyödyntävät hankkeiden toimintaa ja konkretisoivat niissä tuotettuja asioita. Lisäksi todettiin, että koulutustapahtumia olisi ollut tarpeellista pitää enemmänkin.

Kuva 1. Simulaatiopäivä Pelastusopistolla.

Hanketyön aikana Pelastusopiston avulla tunnistettiin tilanne- ja johtokeskustoimintaan vaikuttavia lainsäädännöllisiä haasteita, jotka liittyvät pelastustoimen tiedonhallintaan. Samoin huomattiin tilannekuvan ylläpitämisen ja välittämisen haaste. Simulaatiopäivien aikana havaitut haasteet on kuvattu paremmin tämän raportin luvussa 5.

3.1.3 Poliisi

Hankkeessa 6.3 perehdyttiin poliisissa vuonna 2014 toteutettuun organisaatiouudistukseen sekä poliisin yleisjohtajan toimintaan oppimispäivän ja tutustumisen merkeissä. Sisä-Suomen poliisilaitoksen komisario Ismo Nykopp kertoi poliisin kenttäjohtorakenteesta sekä yleisjohtajan tehtävistä ja roolista. Resurssien käytön ja osaamisen näkökulmasta poliisin yleisjohtajamalli vaikutti toimivalta ja tehokkaalta. Tässä yhteydessä tulee kuitenkin huomioida, että poliisin yleisjohtajalla on lainsäädännöstä johtuvia vaatimuksia, jotka ovat erilaisia kuin pelastustoimessa.

Poliisi on ottamassa laajamittaisesti käyttöönsä osaamisen kartoituksen, joka koskee kaikkia kenttätoimintaan osallistuvia alipäällystö- ja päällystötehtävissä olevia poliiseja. Järjestelmän tarkoituksina ovat kenttätoiminnan johtamisen kehittäminen, yhdenmukaistaminen ja ammattimaistaminen. Yleis- ja kenttäjohtajilla tulee olla voimassa oleva yleis- ja kenttäjohtajatutkinto. Tutkinnot ovat voimassa suorittamis- tai uusimisvuoden sekä sitä seuraavat kolme kalenterivuotta. (Johtamisen kenttäkoulutajajärjestelmä 2021, ylikomisario Sami Hätönen.)

3.1.4 Sairaanhoidopiirin ensihoidon tilannekeskus

Pirkanmaan sairaanhoidopiirin ensihoitokeskuksen tilannekeskus toimii fyysisesti samoissa tiloissa Pirkanmaan pelastuslaitoksen tilanne- ja johtokeskuksen kanssa. Hankkeen aikana tutustuttiin Pirkanmaan pelastuslaitoksen ja ensihoitokeskuksen viranomaiskeskukseen. Tutustumisen tarkoituksena oli perehtyä pelastustoimen ja ensihoidon henkilöstön itse kuvailemiin moniviranomaiskeskuksen tuomiin hyötyihin.

Ensihoidon tilannekeskuksessa on vuorossa kaksi ensihoidon kenttäjohtajaa kerrallaan. Heistä toinen toimii ensihoidon yleisjohtajana ja toinen kentällä liikkuvana kenttäjohtajana. Hyöty pelastuslaitoksen kanssa samoissa tiloissa toimimisesta nousi esiin tutustumiskäynnin yhteydessä merkille pantavalla tavalla. Viranomaisten välinen tiedonjako on saumatonta ja nopeaa, eikä siihen tarvita VIRVEä. Myös ajoneuvoissa olevien ajoneuvokameroiden tuottamaa tilannekuvaa jaetaan saumattomasti viranomaisten välillä. Kokemukset moniviranomaiskeskuksesta olivat positiiviset ja puoltavat vastaavantyyppisten ratkaisujen hyödyntämistä tulevaisuudessa.

3.1.5 Hätäkeskuslaitos

Hanke 6.2 otti yhteyttä hätäkeskuslaitoksen johtokeskukseen, ja tapaaminen sovittiin lokakuun lopulle Keravan hätäkeskukseen. Tapaamisessa pyrittiin tunnistamaan valtakunnallisten toimijoiden rajapintoja ja tehtävänkuvaa.

Tapaamisessa korostui pelastustoimen ja Hätäkeskuslaitoksen päivittäinen yhteistyö. ERICA-hätäkeskustietojärjestelmän käyttöönoton jälkeen pelastustoimen vastuu omista tiedoistaan kyseisessä järjestelmässä kasvoi. ERICA mahdollistaa asioiden tilastoinnin monin eri tavoin, ja toiminta on harmonisoitunut verkottuneen hätäkeskusjärjestelmän kautta. Haasteena ovat kuitenkin tiedonsaantioikeudet, jotka liittyvät tehtävän käsittelyyn. Lisäksi keskusteluissa nousi esiin Hätäkeskuslaitoksen rooli teknisen ympäristön tilanteen seurannassa. Jatkossa resurssien käytön kannalta on tarpeen

lisätä yhteistyötä viranomaisten välillä, jotta päällekkäisiä tehtäviä voidaan tunnistaa ja yhteistyön kautta vähentää resurssien tarvetta.

3.1.6 Tilannekuvajärjestelmien tarjoajat

Hankkeen aikana havaittu yksi jatkotoimenpide oli yhteneväisen tilannekäsityksen ja -kuvan muodostaminen. Tätä asiaa selvitettäessä hanketyöryhmä tutustui olemassa oleviin ratkaisuihin ja kuuli eri järjestelmätoimittajien tarjonnasta. Samalla käytiin vuoropuhelua sähköisen tilannekuvan ja tilannepaikkakuvan tuomista hyödyistä sekä vaatimuksista pelastustoiminnan johtamisen apuvälineenä.

Markkinoilla jo olevista tai sinne pyrkivistä tuotteista tutustuttiin seuraaviin tuotteisiin:

Erillisverkkojen tarjoama tamperelaisen NSION Oy:n kehittämä ryhmävideopalvelu on osa NSC 3 -sovellusalustaa. Sovellusalustaan on liitettävissä eri kameralähteitä, jotka välittävät sovellukseen reaaliaikaista videokuvaa. Sovellus on käytössä muutamalla eri viranomaisella, mukaan lukien pelastustoimella.

Insta Group Oy esitteli Insta Blue Awaren skaalautuvaa tilannekuva-alustaa. Verkko-pohjaisen alustan tarkoitus on yhdistää tietoa eri datalähteistä ja esittää se yhtenäisenä karttapohjaisena tilannekuvana verkkoselaimella. Sen pääideana on saada dataa sekä käyttäjän omista lähteistä että verkon avoimen datan kautta ja visualisoida tieto yhdelle alustalle.

Patria Oy esitteli kehitysvaiheessa ollutta skaalautuvaa pelastustoimelle kohdennettua tilannekuvajärjestelmää. Ydinajatuksena tässä on tuottaa räätälöitävissä oleva skaalautuva järjestelmä, joka esittää tausta-aineistoista haetun tiedon ja kyvykkyydet käyttäjälle selkeän visuaalisesti. Järjestelmä on skaalattavissa helposti valtakunnalliselta tasolta pelastuslaitostasolle.

3.1.7 Muut hankkeet

Hankkeiden aikana tunnistettiin useita muita samanaikaisia sisäministeriön rahoittamia hankkeita, joiden kanssa yhteistyöpintoja olisi löydetty runsaasti. Käytettävissä olevan ajan vuoksi ehdittiin kuitenkin olla yhteydessä vain muutamiin hankkeisiin.

Eniten yhteistyötä tehtiin pelastustoimen Tietopankki-hankkeen kanssa, jonka projektipäällikkö oli mukana keskusteluissa. Lisäksi Tietopankki-hanketta tuettiin siltä osin kuin 6.2 ja 6.3 -hankkeiden tulokset mahdollistivat.

Lisäksi todettiin monia yhteistyömahdollisuuksia löytyvän myös sisäministeriön suorituskykyhankkeen (TP4, Asiakas- ja sidosryhmäanalyysi) kanssa. Aika ei kuitenkaan mahdollistanut jatkuvaa yhteydenpitoa. Yhteydenpitoa oli myös muutamiin muihin hankkeisiin. Pääsääntöisesti tavoitteena oli kuitenkin tunnistaa mahdollisia rajapintoja muihin hankkeisiin yhteistyötä varten.

4 Tuotokset

Hankkeiden tulokset painottuvat johtopäätöksiin ja esityksiin mahdollisista jatkotoimenpiteistä. Hankkeissa keskityttiin tarkentamaan sisäministeriön julkaisussa 21/2018 lueteltuja pelastustoimen tilanne- ja johtokeskuksen suorituskykyjä. Hankkeiden aikana suorituskykyjen käsite tarkentui, ja yhteistyöpalavereissa suorituskykyjen käsitettä sekä suorituskykyvaatimuksia tarkasteltiin useaan kertaan. Suorituskyvyt on tarkennettu, ja ne löytyvät liitteestä 1. Ajantasainen suorituskykytaulukko on saatavana sähköisessä muodossa Pelastusopiston johtamisen yksiköstä.

Merkittävä osa hankkeiden työskentelyä oli tilanne- ja johtokeskusten yhteistyöviranomaisrajoitusten tunnistaminen sekä näihin liittyvien kontaktien luominen. Eri viranomaisilla ja turvallisuusalan toimijoilla on tällä hetkellä sekä alueellisia että valtakunnallisia omia tilanne- ja johtokeskuksia. Hankkeissa pyrittiin tunnistamaan valtakunnallisia ja alueellisia viranomaistoimijoita, joiden kanssa pelastustoimen valtakunnallisella ja alueellisella johtokeskuksella voisi tulevaisuudessa olla yhteisiä rajoitustoimia. Pelastustoimen johtamisjärjestelmän uudistamisen tarpeet eivät kuitenkaan olleet kovin hyvin tiedossa muilla viranomaisilla. Keskustelu pysyi abstraktilla tasolla, mikä ei myöskään mahdollistanut toimenpide-ehdotusten laatimista.

Hankkeissa toinen merkittävä painopiste oli koota pelastuslaitoksissa oleva koulutusmateriaali tilanne- ja johtokeskuksessa toimimisesta Koulumaali-koulutusalueelle. Yhteistyössä Pelastusopiston kanssa syntyi ymmärrys siitä, että Pelastusopisto on jo luonut sellaisen täydennyskoulutuskokonaisuuden, jonka sisältö vastaa sisäministeriön julkaisussa 21/2018 esitettyihin suorituskykyvaatimuksiin.

5 Johtopäätökset

Hankkeisiin valitut projektipäälliköt pääsivät aloittamaan työnsä huhtikuussa 2021. Sisäministeriö oli myöntänyt rahoitusta useille hankkeille, joista osa oli käynnistynyt jo vuoden 2021 alussa. Samanaikaisesti käynnissä olleiden hankkeiden sisällöt ja mahdolliset rajapinnat niiden kanssa jäivät osin tunnistamatta. Aikataulun ja tuloksellisuuden kannalta haasteena oli saada hankkeet käyntiin ennen kesälomakauden alkamista, jotta työ voitaisiin aloittaa konkreettisesti. Hankkeille tarjottiin ohjausta alun haasteiden kannalta tarpeeseen nähden vähän, mikä hidasti muiden hankkeiden kanssa verkostoitumista ja hankkeiden aloittamiseen liittyviä selvittelyjä. Lisäksi hankkeiden kirjalliset tavoitteet eivät kaikilta osin vastanneet hankkeille annettua ohjausta, joten kokonaisuuden hahmottaminen koettiin hankalaksi. Myös tämä haastoi toiminnan käynnistämistä.

Hankkeiden aikana tunnistettiin merkittävä määrä kehittämistarpeita, joiden perusteella paikallisia tilannekeskuksia sekä tulevia alueellisia johtokeskuksia tulisi edistää. Ehdotuksissa on pyritty tuomaan esille myös seikkoja, joiden edistäminen parantaisi tulevaisuudessa valtakunnallisen pelastustoimen johtokeskuksen toimintaedellytyksiä. Tässä raportissa johtopäätökset pyritään tuomaan esiin toiminnan aikajännettä tarkastelemalla.

5.1 Pelastustoimea ohjaava lainsäädäntö

Hankkeen aikana työskenneltiin useiden eri pelastuslaitosten ja viranomaisten kanssa. Haasteena tilanne- ja johtokeskuspalvelujen edistämiseksi on tällä hetkellä lainsäädäntö, jossa ei veloiteta yhteistoimintaan yli pelastustoimen aluerajojen. Pelastuslaitosten välillä on tehty paikallisia sopimuksia pelastuslain 379/2011 45 §:n mukaisesti, mutta yhteistyötä ei ole laajennettu tilanne- tai johtokeskustoimintaan (pois lukien IS-tilannekeskuksen rakenne). Pelastuslaitokset myös joutuvat tuottamaan palvelunsa oman budjettinsa raameissa, mikä vaikuttaa tilanne- ja johtokeskuksen tekniiseen ympäristöön sekä käytettävissä oleviin resursseihin.

Pelastustoimen tiedonhallinnan toimivaltuudet ovat kriittinen osa tilanne- ja johtokeskuspalvelun tuottamiskykyä. Toiminnan kannalta on tärkeää, että tehtävään liittyvät tiedot ovat viranomaisen käytettävissä, kun tehtävä on vastaanotettu. Viranomaisten välillä tulee olla yhteinen ymmärrys siitä, että tiedonhallintaan liittyvät asiat on ratkaistava eikä ratkaisevia tietoja pidetä näkyvyysoikeuksiin vedoten vain toisella viranomaisella.

5.1.1 Ehdotukset

Tämän raportin kirjoitushetkellä ei ole tarkkaa tietoa käynnissä olevan lainsäädännön valmistelusta. Hankkeessa saatujen tietojen perusteella ehdotetaan, että pelastustoimen lainsäädäntöä kehitetään enemmän ohjaavaksi. Lainsäädäntöön ehdotetaan kirjattavaksi, että pelastuslaitokset veloitettaisiin asetuksella yhteistoimintaan yhteisten tilanne- ja johtokeskusten muodostamiseksi. Lainsäädäntöön ehdotetaan kirjattavaksi myös, että tilanne- ja johtokeskuspalvelut veloitettaisiin tuotettaviksi laadittujen suorituskykyvaatimusten mukaisesti.

Tiedonsaantioikeuksien osalta pitää varmistaa pelastustoimen kyky toimia alueellisesti ja valtakunnallisesti. Tämän vuoksi jatkossa on tärkeää lainsäädännön valmistelun yhteydessä huolehtia, että pelastustoimea säätelevään lainsäädäntöön kirjataan tiedonsaantioikeuksien turvaaminen pelastusviranomaisille. Lisäksi ehdotetaan, että tulevaisuudessa alueellisilla tilanne- ja johtokeskuksilla sekä valtakunnallisella pelastustoimen johtokeskuksella pitää olla tietojärjestelmissä mahdollisuus tarkastella käynnissä oleviin tehtäviin liittyviä tietoja tarpeellisilta osin myös toisen johtokeskuksen alueelta.

5.2 Tilanne- ja johtokeskushenkilöstön koulutus

Tilanne- ja johtokeskusten henkilöstöä on koulutettu tähän mennessä paikallisesti eri tavoin. Koulutukset perustuvat pääsääntöisesti paikallisiin tarpeisiin, ja osalla pelastuslaitoksia ei ole lainkaan tilannekeskustoimintaa. Tilannekeskus on kiinteä osa pelastuslaitoksen pelastustoiminnan johtamisjärjestelmää, mikäli sellaista palvelua on päätetty tuottaa. Erot tilannekeskuspalvelun tuottamisessa sekä johtamisjärjestelmissä aiheuttavat merkittävän aluiden välisen eron myös pelastustoiminnan johtamisessa.

Pelastusopisto on luonut menetelmiä pelastustoiminnan johtamisessa tarvittavan osaamisen kartoittamiseksi (OKA2-hanke). Niiden avulla voidaan tunnistaa pelastuslaitoksen pelastustoiminnan johtamisen kehittämistarpeet ja vahvuudet. Päälystötöhtävissä työskenteleville henkilöille ei tällä hetkellä ole yleisessä tarjonnassa koulutusta, jolla voitaisiin tuottaa ja ylläpitää osaamista kehittyvien tietojärjestelmien kanssa toimimiseen ympärivuorokautisessa johtokeskuksessa tai kykyä tuottaa etäjohtamista mahdollisten apuvälineiden kanssa. Pyydettyäessä Pelastusopisto on toteuttanut ja toteuttaa kyseisiä koulutuksia pelastuslaitoksille räätälöityinä.

5.2.1 Ehdotukset

Hankkeessa tunnistettujen erojen vuoksi pelastustoimen tilanne- ja johtokeskustoiminnan koulutukset ehdotetaan toteutettaviksi Pelastusopiston suunnitteleman koulutuskokonaisuuden **Tilannekeskus pelastustoiminnan johtamisessa** mukaisesti. Koulutuksen pitäisi tuottaa yhtenäinen osaaminen tilanne- ja johtokeskustehtävissä toimimiseen sekä edistää toiminnan yhdenmukaistamista. Koulutuksen myötä henkilöstöllä on mahdollisuus oppia toimimaan niiden tietojärjestelmien kanssa, joille on tunnistettu tarve suorituskykyvaatimusten määritysten kautta. Toimintamallit pitää sopia yhteisesti pelastustoimessa ottaen huomioon erilaiset resursointivaihtoehdot.

Edellä kuvailtu koulutusmoduuli on raporttia kirjoitettaessa suoritettavissa Pelastusopiston täydennyskoulutuksena. Pelastusopisto on tuottanut koulutusta myös paikallisesti yksittäisten pelastuslaitosten tarpeisiin niiden omissa tiloissa. Tulevina vuosina tarve koulutuksille on kuitenkin merkittävästi nykyistä suurempi yhdenmukaisiin toimintamalleihin siirtymisen vuoksi. Koulutettavien henkilöiden määrä riippuu tilanne- ja johtokeskusrakenteiden kehittymisestä sekä niihin resursoitavista henkilömääristä.

Hankkeessa tunnistettiin myös, ettei pelastusalalla ole raporttia kirjoitettaessa yhtenäistä koulutuspakettia pelastustoiminnan johtamiskyvyn ylläpitämiseksi tai päivittämiseksi. Koulutuspaketin tulisi tavoittaa pelastustoiminnan johtamiseen osallistuva päällystö, ja sen tulisi olla Pelastusopiston tai alueellisten johtokeskusten säännöllisessä koulutustarjonnassa. Hankkeessa saatujen tietojen perusteella ehdotetaan pelastusalan täydennyskoulutuskokonaisuuteen lisättäväksi etä- ja tilanepaikan johtamisen koulutusmoduuli. Koulutusta tukisi laajamittainen osaamiskartoitus pelastustoiminnan johtamistoimintaan osallistuvien henkilöiden keskuudessa. Hankkeen aikana tunnistettiin poliisin vastaava koulutusjärjestelmä sekä osaamisenkartoitusmenettelyt, joiden avulla todennetaan määräajoin henkilöstön kyky toimia poliisin yleis- ja kenttäjohtotehtävissä. Poliisissa tämän lissenssijärjestelmän ylläpidosta huolehtii Poliisiammattikorkeakoulu.

Täydennyskoulutuksen lisäksi ehdotetaan, että pelastustoimeen määritetään toistaiseksi voimassa olevan sijaan määräaikainen osaamistaso pelastustoiminnan johtamistehtäviin pelastustehtävissä sekä tilanne- ja johtokeskuksissa. Osaamisen ylläpitämiseksi tulisi suorittaa määräajan puitteissa riittävä määrä koulutusta. Osaaminen pitäisi todentaa osaamisen kartoitusmenetelmien avulla. Koulutuksen ja systemaattisen osaamisen selvittämiseksi suunniteltavat toimenpiteet ehdotetaan linjattaviksi erilisissä hankkeissa.

5.3 Tilanne- ja johtokeskusten tekniset vaatimukset

Tekniset ratkaisut ja toiminnan vaatimat toteutukset turvallisuusjärjestelyissä ovat tilanne- ja johtokeskuksen toiminnan kannalta merkittäviä. Pelastustoimi on käynnissä olevan hyvinvointialuevalmistelun vuoksi murrosvaiheessa. Pelastuslaitoksilla tulevaisuudessa hyödynnettävistä tietojärjestelmistä ei ole varmuutta. Tällä hetkellä kuntaorganisaatioiden tekninen ympäristö ei enää uudistuksen jälkeen ole tarjolla pelastustoillemme, ja tietoteknisiä palveluja joudutaan viemään uuteen ympäristöön.

Lisäksi laki julkisen hallinnon turvallisuusverkko toiminnasta (10/2015, 26 §) velvoittaa pelastuslaitokset ottamaan käyttöön turvallisuusverkon palvelut. Tilanne- ja johtokeskuspalvelujen kannalta KEJO:n ja ERICA:n eri versiot ovat tulevaisuudessa merkittäviä tietojärjestelmiä. Niiden asettamat vaatimukset pitää ottaa huomioon sekä henkilöettä tilaturvallisuudessa.

5.3.1 Ehdotukset

Pelastustoimeen vaikuttavat merkittävät tietojärjestelmähankkeet on jatkossa kyettävä toteuttamaan siten, että niiden ohjaus tulee sisäministeriöltä. Pelastustoimessa tarvitaan kehittämistyötä tietojärjestelmien toiminnan parantamiseksi pelastustoimen tarpeet huomioiden. Tällä hetkellä yksittäiset pelastuslaitokset ovat vastuussa tietojärjestelmien kehittämishankkeiden käynnistämisestä ja rahoittamisesta, minkä lisäksi yhteistyö pelastuslaitosten välillä on kehittämistyössä vähäistä.

Yhteisen ohjauksen ollessa heikkoa pelastuslaitokset eriytyvät toiminnassa etsiesään kustannustehokkaita ratkaisuja. Ehdotuksena on, että sisäministeriö olisi jatkossa selkeämmässä ohjausroolissa, jotta pelastustoimen yhteiset tarpeet voitaisiin tunnistaa paremmin ja toiminnan kehittämisessä huomioida kustannustehokkuus kaikkien pelastuslaitosten osalta. Näin pyrittäisiin luomaan edellytykset yhtenäisille toimintamalleille ja yhteisesti käytetyille tietojärjestelmille.

Pelastustoimen tietojärjestelmähankkeissa on nimetty pääkäyttäjryhmiä. Kaikissa pelastuslaitoksissa ei kuitenkaan hankkeissa käytyjen keskustelujen perusteella koeta saatavan riittävästi tietoa suunnitelluista toimintamalleista, jolloin tietojärjestelmiin liittyvät toimintamallit eriytyvät. Kehittämissuhteena tuodaankin esiin, että eri pääkäyttäjryhmien linjausten sekä mahdollisen tuen järjestelmien käyttäjille tulisi olla merkittävästi nykyistä näkyvämpiä. Tällä hetkellä järjestelmien käyttötapoihin liittyvät päätökset tehdään useimmissa tapauksissa pelastuslaitoksissa ja yksittäisiin käyttö-

kokemuksiin perustuen, jolloin yhteiset toimintamallit jäävät puuttumaan. Pääkäyttäjärhmiin muodostamisessa tulisi huomioida, että työelämässä viestinnän on oltava aktiivista ja pääkäyttäjärhmiin tehtävä aktiivista työtä edistääkseen pelastuslaitosten yhteisiä toimintamalleja.

Tilanne- ja johtokeskuksissa pitää kyetä ylläpitämään tilannekuvaa. Kehittämisehdotuksena on, että teknisten järjestelmien pitää mahdollistaa samanlaisen tilannekuvatuotteen käsittely kaikkine toimenpiteineen samanaikaisesti eri toimipisteissä. Tilanne- ja johtokeskustoiminnan kannalta tällainen verkottuminen olisi hyödyllistä myös resurssien ja toimintamallien yhtenäisyyden kannalta. Verkottuminen parantaa valtakunnallista pelastustoimen suorituskykyä, koska sen myötä toimintoja voidaan toteuttaa samanaikaisesti eri toimipisteissä. Tässä yhteydessä tulee korostaa, että pelastustoimen tiedonhallinnan toimivaltuuksien turvaaminen on yksi verkottumisen edellytys.

Toiminnan jatkuvuus ja järjestelmien toimintavarmuus ovat pelastustoiminnan johtamisen kannalta merkittäviä. Tietojärjestelmien ja tietoteknisten ratkaisujen pitää toimia kaikissa tilanteissa. Pelastustoimen käytössä olevien palvelujen siirtyessä uusiin teknisiin ympäristöihin tukipalvelujen ja teknisen tuen kyvyn tuottaa palvelua pitää olla riittävällä tasolla. Ehdotuksena on, että jatkossa pelastustoimen tietojärjestelmien tarvitsemien tukipalveluiden saatavuus pitää mahdollistaa ympäri vuorokauden vuoden jokaisena päivänä.

5.4 Tilannekuva ja siihen liittyvät toimenpiteet

Pelastuslaitoksissa ja koko pelastustoimessa tilannekuvan käsite on melko epäselvä. Tilannekuvan muodostamiseen, ylläpitoon, analysoimiseen, jakamiseen ja vastaanottamiseen liittyviä ohjeita on runsaasti, mutta yhdenmukaisesta tilannekuvatuotteesta ei ole sovittu alan sisällä. Tilannekuvan ylläpitoa varten on olemassa järjestelmiä, joissa tilannetietoisuus syntyy luettaessa käyttäjien järjestelmiin tekemiä kirjauksia. Useimmissa tapauksissa tilannetietoisuus perustuu subjektiiviseen kirjaukseen, joka jättää sen lukijalle tulkintavaihtoehtoja.

5.4.1 Ehdotukset

Tällä hetkellä pelastustoimessa ei ole yhteistä käsitystä siitä, mistä kaikesta informaatiosta tilannekuva muodostuu. Tilannekuva ja siitä saatava tilannetietoisuus riippuvat yksilöstä ja hänen kokemuksistaan. Pelastustoimen sisällä onkin tarve määräämättömälle tilannekuvatuotteelle, jossa saataisiin ylläpidettyä käyttäjästä riippumatonta pe-

lastustoimen tilannetietoisuutta. Hankkeessa esille nousseiden havaintojen perusteella pelastustoimeen esitetään hankittavaksi yksi yhteinen tilannekuvajärjestelmä, jossa tilannekuvaa ylläpidetään. Ratkaisulla pyritään siihen, että tiedot tilannekuvan ylläpitämiseksi ovat tietojärjestelmässä ja tieto on suodatettavissa käyttäjätason mukaan.

Lisäksi ehdotetaan, että tilannekuvan ylläpito veloitetaan tehtäväksi kaikissa pelastuslaitoksissa lainsäädännön avulla. Tilannekuvajärjestelmän pitää mahdollistaa tilannekuvan tarkastelu eri tasoilla, eli tilannetietoisuus tulee pystyä muodostamaan pelastustoimessa niin pelastuslaitoksen tasolla, alueellisen johtokeskuksen tasolla kuin valtakunnallisesti. Tilannekuvajärjestelmän hankkimiseksi pelastustoimessa pitää sopia yhteisesti, mistä ja miten tilannekuva muodostetaan. Tilannekuvajärjestelmän hankkimiseksi pelastustoimeen ehdotetaan perustettavaksi erillinen hanke, jossa arvioidaan tähän liittyvät tarpeet.

Tilannekuvaan liittyvien toimenpiteiden edistämiseksi ehdotetaan päällystön tutkintokoulutukseen sekä täydennyskoulutusmoduuleihin lisättäväksi tilannekuvaan liittyvää opetusta. Tilannekuvan käsittelyä ja analyysia sekä käyttäjäkohtaisen tilannekuvatuotteen muodostamista pitäisi kyetä opettamaan suorituskykyvaatimusten mukaisesti. Viranomaisyhteistyön yhteydessä esiin nousevat myös tilannekuvan siirtäminen ja vastaanottaminen. Järjestelmien pitää kyetä toteuttamaan tietosuojavaatimukset, jotka liittyvät tilannekuvan vastaanottamiseen pelastustoimessa. Toiminnan kannalta merkittävää on kuitenkin kyky analysoida tilannekuvaa oleellisen tiedon tunnistamiseksi.

5.5 Pelastusalan yhteistyö

Hankkeen aikana havaittiin tarve kehittää yhteistyötä pelastusalan sisäisten toimintamallien ja käytäntöjen luomiseksi. Yhtenäisiä toimintamalleja alan sisällä pitää lisätä esimerkiksi koulutuksen kehittämiseksi. Useissa keskusteluissa alan sisällä nousee toistuvasti esille myös suunnitelmallisuuden puute. Rahoitusta kehittämislle saattaa olla tarjolla, mutta sitä tarjotaan usein niin nopealla aikataululla, ettei mahdollisia hankkeita ehditä valmistella riittävän hyvin. Tällöin seurauksena saattaa olla, että hankkeet eivät saavuta niille asetettuja tavoitteita ja asiat jäävät kesken.

Yhtenä tässä raportissa esitetyjen hankkeiden tavoitteena oli pohtia suorituskykyjä valtakunnallisen pelastustoimen johtokeskuksen näkökulmasta. Suorituskykyjen koostaminen ja kirjaaminen koettiin hankkeessa hankalaksi, ja ohjausta ja tarpeita suorituskykyjen laatimiseksi odotettiin sisäministeriön pelastusosastolta. Tässä raportissa mainittu suorituskykytarkastelu on kuvattu liitteenä olevassa Excel-taulukossa sisäministeriön ohjausryhmän ohjeiden mukaisesti.

5.5.1 Jatkohanke-ehdotukset

Pelastusalan toiminnan kehittämiseksi on syytä kehittää prosesseja, jotka ohjaavat sekä alan opetuksen että yhtenäisten toimintamallien kehittämistä. Kehittämissuunnitelmissa tuodaan esiin, että jatkossa hankkeiden rahoitukseen ja toteutukseen lisätään suunnitelmallisuutta. Suunniteltuja hankkeita voitaisiin koota esimerkiksi hankepankkiin, missä niitä valmisteltaisiin ja tunnistettaisiin niihin liittyvät yhteistyökumppanit. Näin hankkeen käynnistyessä valmisteluvaihetta voitaisiin nopeuttaa ja myönnettyllä rahoituksella saada aikaan enemmän tuloksia.

Tätä raporttia kirjoitettaessa sisäministeriö valmisteli asetusta pelastustoimen järjestämislain 5 §:n mukaisesti. Tämän valmistelutyön rinnalle pelastustoiminnan tilanne- ja johtokeskustoiminnan kehittämiseksi tulisi käynnistää jatkohanke. Jatkohankkeessa suunniteltujen aluejakojen pohjalta toteutettaisiin pilotti, jossa testattaisiin alueellista tilanne- ja johtokeskusta käytännössä. Hankkeen avulla suorituskykyvaatimuksia voitaisiin kokeilla käytännössä ja tunnistaa kehittämistarpeet sekä luoda yksi esimerkitilanne- ja johtokeskus. Kokemusten perusteella hankkeessa tuotettaisiin kuvaus tilanne- ja johtokeskukseen tarvittavista tila- ja teknisistä ratkaisuksista, henkilöstömitoituksesta sekä vaadittavasta osaamisesta ja budjetista. Hanke toteutettaisiin vuosien 2022–2023 aikana.

Liitteet

Liite 1 Alueellisen tilanne- ja johtokeskuksen suorituskyky

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
* Tilannekeskuspalvelut ovat osa johtokeskusta. * Valmiuden tehostamistoimenpiteet (henkilöstö, kalusto, johtaminen) ja -parametrit (esim. säätila, valtiovierailujen uhka-arvio) on määriteltä erikseen yhteistyössä poliisin ja puolustusvoimien kanssa.	x	x	x	JOKE	X							X			
* Valmiuden tehostamisparametrit (esim. säätila, valtiovierailujen uhka-arvio) on määriteltä etukäteen yhteistoiminnassa pelastustoimialueiden kanssa sekä tarvittaessa yhteistyössä poliisin ja puolustusvoimien sekä muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.			x	JOKE	E	E	E	E	E	E		E	E	E	E

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
<p>* Valmiutta tehostetaan etupainotteisesti turvallisuustilannekuvan perusteella.</p> <p>* Valmiuden tehostamistoimenpiteet (henkilöstö, kalusto, johtaminen) ja -parametrit (esim. säätila, valtiovierailujen uhka-arvio) on määriteltävä tarvittaessa yhteistyössä poliisin ja puolustusvoimien sekä muiden yhteistyötoimijoiden kanssa.</p> <p>* Tilannekeskuksessa on ennalta suunniteltu toimintatapa valmiuden kohottamiseksi</p>	x	x	x	TIKE	x			x				x	x		
<p>* Tilannekeskuksessa seurataan palvelusopäätöksen mukaista valmiutta. Valmiutta korvataan erillisen ohjeistuksen mukaisesti (esim. pelastustoimintatehtävistä tai kaluston rikkoutumisista johtuvien valmiuspuutteiden täydentämisen periaatteet riskiluokittain).</p> <p>* Tilannekeskus päättää ohjeistuksen mukaisesti valmiuden korvaamisen toimenpiteistä.</p>	x	x	x	TIKE	x			x				x	x		

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
* Johtokeskus seuraa hälytysvasteen toteutumista ja tarvittaessa ehdottaa vasteen muutosta pelastustoiminnanjohtajalle, joka vastaa hälytetyn vasteen tarkoituksenmukaisuudesta suhteessa alkutietoihin ja ensimmäisen yksikön tilanneilmoitukseen. * Johtokeskuksessa vastataan tehtävien priorisoinnista ja resurssien jakamisesta ruuhkatilanteissa erillisen ohjeen mukaisesti.	x	x	x	JOKE	x	o	o	x	o	o		x	x	o	o
* Tilannekuvan ylläpidossa noudatetaan pääsääntöisesti aluevastuuperiaatetta. * Tiedon kokoamiseen ja välittämiseen sekä vastaavasti analysoidun tilannekuvan välittämiseen ja vastaanottamiseen on sovitut menetelmät maakunnan pelastustoimen, yhteistoiminta-alueen TIKEn ja valtakunnallisen TIKEn välillä	osana JOKEa	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Tilannekeskuspalvelut ovat osa johtokeskusta. * Tilannekuva pystytään jakamaan tietoturvallisesti oman organisaation sisällä ja kaikille pelastustoimintaan osallistuville toimijoille heille ymmärrettävässä ja tarkoituksenmukaisessa muodossa. * Johtokeskus voi toimia myös YT-viranomaisten yhteyspisteenä tapauksissa, jotka koskevat pelastustoiminnan aikaista turvallisuustilanteen muuttumista.	x	x	x	JOKE		o	o		o	o				o	o

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
		x	x	JOKE		o	o		o	o				o	o
JOTKE, KRIVAT			x	JOKE	E	E	E	E	E	E		E	E	E	E
* Pelastuslaitoksella on etukäteen tiedossa tehtävään soveltuvat työntekijät. * Tilannekeskuksen henkilöstö selvittää mahdollisuutensa siirtyä ko. yhteistyötoimijan tilannekeskukseen ja lähettää yhteyshenkilön sinne. * Tilannekeskuksessa on etukäteen suunniteltu ja rakennettu yhteisen tilannekuvan välittämiseen ja koostamiseen tarvittavat tekniset järjestelmät ja toimintamallit. * Avataan etäyhteys eri viranomaisien johtokeskusten välille.	x	x	x	TIKE	x			x				x	x		
* Krivat ja sähköhäiriökartta	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* STUK säteilytilanne * FINRI / KRIVAT	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Tieliikennekeskukset / Fintraffic	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Ilmanet * Luova	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
Esim. ryhmävideopalvelu	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
Esim. tilanpäiväkirja- sovellus	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
Johtoryhmän perustamisesta päätetään yleensä PTJ.	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
	X	X	X	TIKE		o	o		o	o				o	o

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
<p>* Johtoryhmän perustamisesta päättää pelastustoiminnan johtaja.</p> <p>* Johtoryhmään pyydetään onnettomuustyyppin perusteella tarvittavien yhteistoimintatoimijoiden edustus ja tarjotaan niille tarvittavat palvelut.</p> <p>* Yhteistoimintamenettelyistä ja järjestelyistä on sovittu yhteistoimintatoimijoiden kanssa.</p> <p>* Johtokeskuksen yhteyteen päivystävän päällikön tai muun toimivaltaisen pelastusviranomaisen alaisuuteen perustettavasta johtoryhmästä on erillinen suunnitelma.</p> <p>* Pelastusjohtaja päättää hallinnollisen johtoryhmän perustamisesta päivystävän päällikön esityksestä</p>	x	x	x	JOKE	x	o						x		o	
* Jatkotyöskentelyn yhteydessä on määriteltävä tarkemmin mahdollisen johtoryhmän rooli.		x	x	JOKE		o	o		o	o				o	o
* Jatkosuunnittelussa on määriteltävä tarkemmin mahdollisen johtoryhmän rooli.			x	JOKE											

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
<p>* Viranomaisyhteistyötehtävän aikana pelastustoiminnan johtajalla on kyky (osaaminen ja välineet) huolehtia pelastustoiminnan johtamisesta.</p> <p>* Päivystävä päällikkö tai muu toimivaltainen pelastusviranomainen tukee tarvittaessa toiminnan yhteensovittamisesta. Hän varautuu ottamaan pelastustoiminnan johtajuuden ja antaa sitä kautta työrauhan pelastustoiminnan muodostelman johtamiseen nimetyille henkilöille.</p> <p>* Johtokeskus ja johtoyksiköt varustetaan siten, että ne kykenevät tukemaan yleisjohtamista kaikissa turvallisuustilanteissa.</p> <p>* Johtokeskus varustetaan ja resursoidaan siten, että sieltä pystytään tukemaan maakunnan alueella liittyvien viranomaisyhteistyötehtävien johtamista pelastustoimen resursseille.</p>	x	x	x	JOKE	x			x				x	x		
<p>* Johtokeskus varustetaan ja resursoidaan siten, että sieltä pystytään huolehtimaan viranomaisyhteistyötehtävien johtamisen tukemisesta pelastustoimen resursseille.</p>			x	JOKE	E	E	E	E	E	E		E	E	E	E

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
* PTJ päätää muiden hätäkeskustoimintaan osallistuvien toimijoiden (pelastustoimi, poliisi, ensihoito, sosiaalitoimi ja rajavartiolaitos) osallistumisesta pelastustoimintaan, mikäli hätäkeskus ei ole hälyttänyt niitä suoraan tehtävään. * Pelastustoiminnan johtaja päätää myös muiden kuin hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten ja toimijoiden osallistumisesta pelastustoimintaan (esim. puolustusvoimat, ympäristöviranomaiset).	x	x	x	JOKE	x							x			
* Johtokeskus varustetaan ja resursoidaan siten, että sieltä pystytään yhteensovittamaan muiden viranomaisten antamia virka-aputehtäviä.			x	JOKE	E	E	E	E	E	E		E	E	E	E
* Pelastuslaitoksien valtakunnallinen 24/7 TIKE kykenee tukemaan pelastuslaitoksia HNS-toiminnassa. * Pelastuslaitoksella on erillinen ohjeistus suurten apumuodostelmien vastaanottamisesta (ml. kansainvälinen apu, HNS-toiminta).	x	x	x	JOKE	x	0	0		0	0		x		0	0
* Pelastuslaitoksella on avunantoon liittyvät sopimukset kaikkien pelastuslaitosten kanssa (hälytysohjeen mukainen avunanto ja muu avunanto).	x	x	x	JOKE	x	0	0		0	0		x		0	0
			x	JOKE	E	E	E	E	E	E		E	E	E	E

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
<p>* Tilannekeskuksessa on hälytysohjeen mukaiseen avunantoon ja muuhun avunantoon liittyvät sopimukset kaikkien pelastuslaitosten kanssa.</p> <p>* Pelastuslaitosavun pyytämisestä päätää PTJ.</p> <p>* Pelastuslaitosavun antamisesta päätää apua antava pelastuslaitos.</p> <p>* Naapurialueiden kesken tapahtuvan pelastuslaitosavun pyytäminen toteutetaan suoraan pelastuslaitosten kesken.</p> <p>* Tieto pelastuslaitosavusta ilmoitetaan yhteistoiminta-alueen TIKEen ja valtakunnalliseen TIKEen.</p> <p>* Jos pelastuslaitosapua joudutaan pyytämään naapurilaitoksia laajemmalta alueelta, pyyntö toteutetaan valtakunnallisen TIKE:n kautta.</p>	Maakunnan TIKEllä tulee olla sopimus yhteistoiminta-alueen ja valtakunnallisen TIKE:n kanssa	x	x	TIKE		0	0		0	0				0	0
* Pelastustoimen kumppanuusverkoston kautta tuotettu pelastustoimen erikoiskalustolista	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
<p>* Puolustusvoimat</p> <p>* Poliisi</p> <p>* Raja</p>	x	x	x	TIKE	x	o	o		o	o		x		o	o
<p>* Pelastuslaitoksen kansainvälisen avun pyytämisestä ja antamisesta päätää päivystävä pääliikö tai muu toimivaltainen pelastusviranomainen.</p> <p>* Pelastuslaitoksella on erillinen ohjeistus suurten apumuodostelmien hälyttämisestä ja vastaanottamisesta (ml. kansainvälinen apu).</p>			x	JOKE	E	E	E	E	E	E		E	E	E	E

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
<p>* Johtokeskuksessa valmiutta säädellään joustavasti erillisen kriteeristön perusteella päivystävän päällikön tai muun toimivaltaisen pelastusviranomaisen päätöksellä ja alaisuudessa sen perusrakennetta muuttamatta.</p> <p>* Taktisessa johtokeskuksessa pitää olla välitön johtamisvalmius. Johtokeskusvalmius tulee saavuttaa 1 tunnin kuluessa.</p> <p>* Tehostettu valmius saavutetaan 2 tunnin kuluessa tehostamispäätöksestä. Johtokeskusta vahvennetaan käytettävissä olevalla henkilöstöllä.</p> <p>* Valmiuden tehostamista johtaa päivystävän päällikön tai muun toimivaltaisen pelastusviranomaisen nimeämä esikuntapäällikkö.</p> <p>* Henkilöstön määrä mitoitetaan siten, että johtokeskussa kyetään keskeytyksettömään toimintaan, laajaan viranomaisyhteistyöhön sekä yleisjohtamiseen.</p> <p>* Johtokeskuksessa on tekninen valmius laajaan viranomaisyhteistyöhön ja yleisjohtamiseen kaikissa turvallisuustilanteissa.</p>		x	x	JOKE	x	o	o	x	o	o		x	x	o	o

<p>* Valtakunnallisessa johtokeskussa on kolme valmiustasoa: perusvalmius, tehostettu valmius ja täysvalmius, jotka vastaavat poliisiin ja puolustusvoimien valmiuden jaottelua: vihreä, keltainen ja punainen.</p> <p>* Jatkosuunnittelussa on sovittava Ilmatieteenlaitoksen ja mm. sähköyhtiöiden käyttämät neljä valmiustasoa em. kolmiportaiseen järjestelmään.</p> <p>* Johtokeskus on sijoitettu suoja-tilaan, jossa varaudutaan sekä kyetään toimimaan kaikissa turvallisuustilanteissa keskeytyksettä.</p> <p>* Perusvalmiudessa johtokeskusta johtaa päivystävä päällikkö tai muu toimivaltainen pelastusviranomaisen alaisenaan esikunta, joka koostuu tilanne-, operaatio- ja tukitoiminnoista sekä lisäksi virka-aikana komentotoimistosta.</p> <p>* Johtokeskuksessa valmiutta säädellään joustavasti erillisen kriteeristön perusteella päivystävän päällikön tai muun toimivaltaisen pelastusviranomaisen päätöksellä ja alaisuudessa sen perusrakennetta muuttamatta.</p> <p>* Tehostettu valmius saavutetaan 2 tunnin kuluessa tehostamispäätöksestä.</p> <p>* Johtokeskusta vahvennetaan käytävissä olevalla henkilöstöllä.</p> <p>* Valmiuden tehostamista johtaa päivystävän päällikön tai muun toimivaltaisen pelastusviranomaisen nimeämä esikuntapäällikkö.</p>			x	JOKE	E	E	E	E	E	E		E	E	E	E
---	--	--	---	------	---	---	---	---	---	---	--	---	---	---	---

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2	
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)				
* Henkilöstön määrä mitoitetaan siten, että johtokeskus kykenee keskeytyksettömään toimintaan. * Johtokeskus kykenee täysvalmiudessa pelastusyhtymän keskeytyksettömään johtamiseen (neljä pelastuskomppaniaa), laajaan viranomaisyhteistyöhön sekä yleisjohtamiseen. * Johtokeskuksessa on tekninen valmius laajaan viranomaisyhteistyöhön ja yleisjohtamiseen kaikissa turvallisuustilanteissa. * Johtokeskustilan tietoturvaluus on korotetulla tasolla (ST3). * Johtokeskuksella on varatila maantieteellisesti eri paikassa kuin varsinainen johtokeskustila.																
	x	x	x	JOKE	x			x				x	x			
	x	x	x	JOKE	X			X				X	X			
* Johtokeskustilan tietoturvaluus on korotetulla tasolla (ST3).			x	JOKE	E	E	E	E	E	E		E	E	E	E	
* Tilannekeskuksesta voidaan tukea pelastustoiminnan muodostelmia myös muiden viranomaisten johtamisissa tehtävissä. * Jatkovalmistelun yhteydessä voidaan Pronton avulla määrittää tarkemmin kuinka moneen ja miten laajaan tehtävään suorituskyvyn rakentamisen tulee pohjautua.	x	x	x	TIKE												

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
* Pelastustoiminnan johtaja vastaa tehtävään liittyvästä onnettomuusviestinnästä. * Tilannekeskuksesta tuetaan pelastustoiminnanjohtajaa viestinnän teknisessä toteuttamisessa. * Tilannekeskuksessa voidaan tukea pelastustoiminnan johtajaa hoitamalla hänen päätöksensä mukaisesti viestintätehtäviä. * Tilannekeskuksessa voidaan hoitaa pelastuslaitoksen sisäistä viestintää sekä ilmoitukset valtionhallintoon ja muille yhteistoimintatoimijoille pelastustoiminnan johtajan päätöksen mukaisesti. * Tilannekuvan ylläpitämiseksi kunkin pelastuslaitoksen tulee lähettää lähettämänsä ilmoitukset tiedoksi valtionhallintoon ja muille yhteistoimintatoimijoille sekä yhteistoiminta-alueen TIKEen että valtakunnallisen TIKEen. * Vakinainen ja sopimushenkilöstö on huomioitava sisäisessä viestinnässä.	x	x	x	JOKE		o	o		o	o				o	o
* Kun uusia väestöhälyttämiä hankitaan, pitää järjestelmä toteuttaa siten, että tilannekeskuksella on kyky valvoa väestöhälytintjärjestelmän (uusitun osan) toimintakuntoa.	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
* Pelastustoiminnan johtaja päätää vaaratiedotteen antamisesta ja sen sisällöstä. * Tilannekeskuksessa on erikseen ohjeistettu vaaratiedotteen kääntäminen silloin, kun kääntäminen ei työvuorossa olevan henkilöstön toimesta onnistu	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Tilannekeskusta välitetään tieto yhteistoiminta-alueen pelastuslaitoksille tarpeesta ottaa käyttöön varamenettelyt. * PTJ päätää yksittäiseen tehtävään liittyvien varamenettelyjen käyttöönotosta (esim. VIRVE-suorakanava). * Tilannekeskus ottaa pelastustoimen oman Virve-puheviestinnän tallenteen joko paikallisella tallentimella tai etäkäyttöisen, keskitetyn tallentimen avulla. * Tilannekeskus seuraa yksiköiden ja hätäkeskuksen välistä radioliikennettä.	x	x	x	TIKE	s	s	s	s	s	s		s	s	s	s

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)						Vaihtoehto 2 (1+1+2)				
* Hälyttämisestä vastaa ensisijaisesti hätäkeskus. * Tilannekeskuksessa pystytään hyödyntämään ERICA -järjestelmää, jolla kyetään hälyttämään yksiköitä, henkilöstöä ja pelastustoimintaan osallistuvia viranomaisia ja muita toimijoita. * Hälyttämispäätöksen tekee PTJ tai tilannekeskus (ennakkokriteeristön perusteella). * Hälytysryhmien ylläpito ja muokaus pyynnöstä.	x	x	x	TIKE	fhäiriö	o	o	x	o	o		x	x	o	o
* Pelastustoiminnan johtaja päättää tiedon hakemisesta ja käytöstä pelastustoimen tehtävään. * Tilannekeskuksessa tuetaan PTJ:a tiedonsaantioikeuksien käytössä. * Tilannekeskuksessa voi myös suorittaa ohjeistukseen tai tilanteeseen perustuen ennakoivaa tiedon hankintaa. * Tilannekeskuksessa valvotaan tiedonsaantioikeuksien käyttöä. * Pelastuslain 89 §:n perusteella tehtävän haun suorittavat henkilöstö ovat pelastusviranomaisia (omistajatiedot, yhteystiedot). * Koko tilannekeskuksen henkilöstöstä on tehtävä turvallisuusseivitykset Pelastuslaitostenkumppanuusverkoston laatiman dokumentin, Käsikirja pelastuslaitoksen tietoturvallisuuden kehittämiseksi, mukaisesti.	x	x	x	TIKE	x	0	0	x	0	0		x	x	0	0

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
* Päivystäjä osaa tehdä varokyselyn. * Päivystäjä osaa selvittää henkilöiden, yritysten, rakennusten ja kiinteistöjen sekä ajoneuvojen tietoja erilaisista rekistereistä ja karttapalveluista. * Päivystäjä osaa selvittää kemikaalien kuljettamiseen, varastointiin, käyttöön ja torjuntaan liittyviä tietoja eri tausta-aineistoista. * Päivystäjä osaa selvittää pohjavesialueet sekä pohjavesisuojaukset rekistereistä.	x	x	x	TIKE		0	0		0	0				0	0
	x	x	x	TIKE	x	o	o	x	o	o		x	x	o	o
Tiestön ylläpito, ELY, AVI, SM...	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Ympäristöministeriön pohjavesialueet GTK palvelu * Ympäristö.fi * PEKE	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
	x	x		TIKE		o	o		o	o				o	o
	x	x		TIKE		o	o		o	o				o	o

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
Esimerkkejä järjestelmistä: * CrashRecovery * KRIVAT * ERICA * Tokeva * palotarkastusohjelmisto * Rakennustietokanta * Boris/MERT * Escape * putkilukkotietokanta * erilaiset julkiset sivustot (mm. lento- ja laivaliikenne)	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Pelastustoiminnan johtaja päätää huoltotoimintojen järjestämisestä. * Tilannekeskuksessa tuetaan huollon käytännön järjestelyissä.	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Muita mahdollisia johtamista tukevia tehtäviä, joita ei tässä yhteydessä ole tarkemmin määritelty, voisivat olla esimerkiksi tulkkaukspalvelut.	x	x	x	TIKE	s	s	s	s	s	s		s	s	s	s
* Osa alla esitetyistä pääkäyttötoimenpiteistä edellyttää erittäin laajaa ja hyvää osaamista kyseisestä tietojärjestelmästä. * Työnjako mm. tilannekeskusten ja pelastuslaitosten pääkäyttäjien välillä edellyttää vielä tarkempaa suunnittelua.	x	x	x	TIKE	s	s	s	s	s	s		s	s	s	s
* Varmistaa, että välitetty tieto on mennyt asiantuntijalle perille. * Esim. ERICA, KEJO, muut tarvittavat järjestelmät	x	x	x	TIKE											
	x	x	x	TIKE				x					x		

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)					Vaihtoehto 2 (1+1+2)					
	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
Käyttövaltuushallinta	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Erityiskaluston hakeminen haku-sanalla * Huomioitava riittävät roolit tilanne- ja johtokeskustyöntekijöille. * Muiden viranomaisten osalta riittävät tiedonsaantioikeudet * Mahdollisuus suorittaa yksiköiden koehälytykset tehtäväkoodilla H17 * Mahdollisuus seurata Häätäkeskusten tekemää riskianalyysiä ja sen päivittymistä				JOKE											
			x	JOKE											
		x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
		x	x	JOKE	x			x				x	x		
* Huomioitava riittävät työroolit tilanne- ja johtokeskustyöntekijöille ERICA Portalissa * Muiden viranomaisten osalta riittävät tiedonsaantioikeudet		x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Voimassaoleva lainsäädäntö ei mahdollista ilman erillistä sopimista. * Uudessa pelastuslaissa määriteltävä toimintatapa otettava huomioon.		x	x	JOKE	x			x				x	x		
* Johtokeskuksen työntekijöillä on oltava käyttöoikeudet ERICA Client ja ERICA Portal * Johtokeskuksessa käytetään ruuhkatilanteen vaativuuden edellyttämää työjärjestystä ja ohjeistusta	x	x	x	JOKE		o	o		o	o				o	o

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
* Tehtävät ovat luonteeltaan tilannekeskustyöhön sopivia ja sitovuudeltaan sellaisia, että ne voidaan tarvittaessa keskeyttää ja jatkaa uudelleen tilanteen rauhoituttua. * Tilannekeskuksesta voidaan tukea yhteistoiminta-alueella sekä valtakunnallisesti tukitoimintojen tuottamisessa, mikäli siitä on erikseen sovittu.	x	x	x	TIKE											
	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Pelastuslaitoksen tuki on merkityksellistä etenkin tilanteen alkuvaiheessa.	x	x	x	TIKE	x	o	o	x	o	o		x	x	o	o
	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Tilannekeskuksessa hoidetaan kiinteistöjen kamera- ja kulunvalvontaa. Tarkoituksena on lisätä kiinteistöturvallisuutta sekä tarvittaessa myös valvoa yksiköiden liikkeelle lähtöä. * Tilannekeskuksessa voi olla etäkäyttöön perustuva mahdollisuus avata kiinteistöjen ovia. * Toisen maakunnan alueelle ulottuvista palveluista tulee tehdä sopimus.	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Vieraiden vastaanotto * Ilmoitukset saapuvista lähetyksistä * Onnettomuusselosteen luovuttaminen tietokannasta	x	x	x	TIKE		o	o	x	o	o			x	o	o

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
* Tilannekeskuksesta voidaan antaa alueen asukkaille suunnattuja viestejä, jotka liittyvät ajankohtaisiin ja turvallisuutta lisääviin teemoihin (säätilan muutokset, korkea paloriski, häiriöt yhteiskunnan infrastruktuurissa). Nämä ovat luonteeltaan ”kevyempiä” kuin varsinaiset onnettomuustiedotteet. Välineinä ovat www-sivut, Twitter-tilit jne. * Edellä mainituissa ja käyttöön valituissa medioissa annettu ajantasainen ja riittävän usein vaihtuva tieto on omiaan auttamaan viestinnässä myös onnettomuustilanteissa (seuraajakunta valmiina).	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Osaa käyttää ja ylläpitää puhelinvaihejärjestelmän perustoimintoja sekä järjestelmään liittyviä rajapintoja (kokous- ja poissaolotiedot, puhelinluettelosovellus yms).	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Pelastuslaitoksilla olisi tavoitettavissa asiantuntija, joka voi antaa neuvoja asiakkaille tai ohjata hänet oikean paikallisen viranomaisen puolelle. Virka-ajan ulkopuolella voidaan hyödyntää perusasioissa chat-palvelua.		x	x	TIKE				x					x		
* Chat-palvelua ei ylläpidetä silloin, kun henkilöstön työpanos kohdistuu pelastustoiminnan johtamisen tukemiseen.		x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* Hälyttäminen pelastuslaitoksien ohjeiden mukaisesti	x	x	x	TIKE	x	o	o	x	o	o		x	x	o	o

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tarkennukset ja muut huomiot	Pelastuslaitos	Alueellinen	Valtakunnallinen	TIKE /JOKE	P20	PÄ1	PÄ2	P30	PÄ3	PÄ4		P20	P30	PÄ1	PÄ2
					Vaihtoehto 1 (1 + 1+ 4)							Vaihtoehto 2 (1+1+2)			
* Yleensä palontutkintaryhmän hälyttämisestä päättää pelastustoiminnan johtaja.	x	x	x	TIKE	x	o	o	x	o	o		x	x	o	o
* Esimerkiksi: x valokuvat ja videot x kohdekortit x johtamissuunnitelmat.	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
* PTJ päättää logistiikka- ja huolto- toimintojen järjestämisestä. Tilan- nekeskus tukee huollon käytännön järjestelyissä	x	x	x	TIKE	x	o	o	x	o	o		x	x	o	o
	x	x	x	TIKE		o	o		o	o				o	o
Pelastuslaki 64 § (Sisäministeriö 2011b).	x	x	x	TIKE											
* Henkilöstön tulee olla virkasuh- teessa, jolloin toimitaan virkavas- tuulla. * Virkavastuusta on säädetty Perus- tuslain 118 §:ssä, eli virkamies vas- taa virkatoimiensa lainmukaisuus- desta (Valtioneuvosto 1999).	x	x	x	TIKE											
	x	x	x	TIKE	x	o	o	x	o	o		x	x	o	o

Liite 2 Tilanne- ja johtokeskuksen henkilöstön osaaminen

Tilannepaikan johtajan kelpoisuus	Tilannekeskuksen tarjoama tuki	Pelastustoiminnan johtamisen tukeminen	Tilannekeskuksen henkilöstön kelpoisuus ja osaaminen	SM
<p>* Pelastusviranomainen, esim. palomies</p> <p>* Ryhmänjohtajakoulutettu sopimuspalokunnan ryhmänjohtaja, siihen saakka kun toimivaltainen pelastusviranomainen ottaa toiminnan johtaakseen</p>	<p>* kohdetiedot</p> <p>* tiedot kohteen erityisistä tekijöistä</p> <p>* ilmoitukset eteenpäin</p>	<p>Tilannekeskus osaa tuottaa erilaista johtamisen tukea kaikille johtamisen tasoille, myös usean tilanteen ollessa samanaikaisesti käynnissä.</p> <p>* Osaa seurata yksiköiden tila- ja sijaintitietoja johtamisjärjestelmistä, tarkistaa osaltaan hälytysvasteen oikeellisuuden ja toteutumisen, sekä ohjata yksiköitä navigointiin ja paikannukseen liittyvissä asioissa.</p> <p>* Osaa ohjata tehtävään liitettyjä yksiköitä ja muita viranomaisia oikeisiin puheryhmiin.</p> <p>Hälyttämistehtävät</p> <p>* Osaa suorittaa tarvittavia yksiköiden, henkilöstön, tai muiden viranomaisten ja tahojen hälyttämisiä.</p> <p>* Osaa hälyttää pelastuslaitoksen johtoryhmän.</p> <p>* Osaa hälyttää kuntien johtoryhmät pelastusviranomaisen ohjeiden mukaisesti.</p> <p>Osaa hakea tietoja eri lähteistä ja järjestelmistä</p> <p>* Osaa tehdä varokyselyn.</p> <p>* Osaa selvittää henkilöiden, yritysten, rakennusten ja kiinteistöjen sekä ajoneuvojen tietoja erilaisista rekistereistä ja karttapalveluista.</p> <p>* Osaa selvittää kemikaalien kuljettamiseen, varastointiin, käyttöön ja torjuntaan liittyviä tietoja eri tausta-aineistoista.</p> <p>* Osaa selvittää pohjavesialueet sekä pohjavesisuojaukset rekistereistä.</p> <p>Väestön varoittaminen</p>	<p>P30 ja P20</p> <p>* On suorittanut pelastusalan ammattikorkeakoulututkinnon tai päällystön kelpoisuuden tuottaneen aikaisemman tutkinnon pelastusalan oppilaitoksessa</p> <p>* Riittävä pelastusalan työkokemus</p> <p>* JOKE-kurssi suoritettu hyväksytysti</p> <p>* OKA suoritettu hyväksytysti</p> <p>* Tietoturvatesti</p> <p>* Turvallisuusselvitys</p> <p>* Hyvät ICT-taidot</p> <p>P50</p> <p>* Jatkokoulutettu alipäällystötutkinnon suorittanut henkilö tai aiemmin vastaavan kelpoisuuden tuottama koulutus</p> <p>* Riittävä pelastusalan työkokemus</p> <p>* JOKE-kurssi suoritettu hyväksytysti</p> <p>* OKA suoritettu hyväksytysti</p> <p>* Tietoturvatesti</p> <p>* Turvallisuusselvitys</p> <p>* Hyvät ICT-taidot</p> <p>Päivystäjä</p> <p>* Soveltuva koulutus</p> <p>* Riittävä pelastusalan tuntemus</p> <p>* TIKE-kurssi suoritettu hyväksytysti</p> <p>* OKA suoritettu hyväksytysti</p> <p>* Tietoturvatesti</p> <p>* Turvallisuusselvitys</p> <p>* Hyvät ICT-taidot</p>	
<p>* Alipäällystö- tai päällystö koulutuksen omaava pelastusviranomainen</p> <p>* Nimetty jatkokoulutettu palomies</p> <p>* Nimetty jatkokoulutettu ryhmänjohtajakoulutuksen omaava sopimuspalokunnan ryhmänjohtaja, siihen saakka kun toimivaltainen pelastusviranomainen ottaa toiminnan johtaakseen.</p>	<p>* yhteydenotot ja ilmoitukset eteenpäin</p> <p>* kohdetiedot</p> <p>* erikoiskaluston hankinta</p> <p>* tiedottamisen tukeminen</p> <p>* yhteystietojen hankinta</p>			

LIITE 8 (SISÄMINISTERIÖN JULKAISUJA 2022:17)

Tilannepaikan johtajan kelpoisuus	Tilannekeskuksen tarjoama tuki	Pelastustoiminnan johtamisen tukeminen	Tilannekeskuksen henkilöstön kelpoisuus ja osaaminen	SM
* Päälystökoulutuksen omaava pelastusviranomainen * Alipäälystökoulutuksen omaava jatkokoulutettu pelastusviranomainen	* tilannekuvan ylläpito * tilanapäiväkirjan pitäminen * tiedon hankinta * resurssien selvittäminen ja hankinta jälkitilanteen hoitaminen	* Osaa käynnistää väestön varoitamiseen liittyvät toimenpiteet heti, kun pelastustoiminnan johtaja tekee toimeksiannon. * Osaa käynnistää väestöhälyttimet ohjeiden ja toimeksiannon mukaisesti, tai osaa ohjeistaa hätäkeskusta suorittamaan tarvittavat käynnistykset, mikäli tällainen mahdollisuus tilannekeskuksessa on. * Osaa valmistella vaaratiedotteet pelastustoiminnan johtajan toimeksiannon mukaisesti tarvittavilla kielillä, sekä toimittaa sen eteenpäin hätäkeskukselle. Tiedottaminen * Osaa tukea pelastustoiminnan johtajaa ulkoisessa viranomais- ja onnettomuusviestinnässä * Osaa välittää pelastustoiminnan johtajan tai johtokeskuksen antamia onnettomuustiedotteita medialle ohjeistusten mukaisesti. * Osaa tiedottaa yhteistyöviranomaisia tai muita sidosryhmiä ohjeiden tai pelastustoiminnan johtajan määräysten mukaisesti esimerkiksi onnettomuustilanteisiin tai poikkeuksellisiin sääolosuhteisiin liittyen. Pelastuslaitos- ja muu virka-apu * Osaa välittää pelastuslaitosten ja muiden viranomaisten avun antamiseen ja pyytämiseen liittyvät päätökset. Huoltotoiminnot * Osaa käynnistää ja tukea pelastustoimintaan liittyviä huolto- ja tukitoimintoja (muonitus, vesihuolto, paineilmahuolto, yms.)		
Päälystökoulutuksen omaava pelastusviranomainen				

Lähteet

Laki julkisen hallinnon turvallisuusverkko toiminnasta 10/2015

Pelastuslaki 379/2011

Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi Sisäministeriön julkaisu 21/2018

Tilannekeskus- ja johtokeskuspalveluiden suorituskykyvaatimukset Sisäministeriön julkaisu 7/2019

Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston julkaisu 6/2018. Tilanne- ja johtokeskushenkilöstön koulutus.

Osaamiskartoitus (OKA2) laatimia tilannekeskukselle laadittuja suorituskykyvaatimuksia (liite x)

Pelastusopiston koulutusmateriaalit. Pelastusopiston tilannekeskusohje 102,

Pelastusopiston koulutusmateriaalit. Ohjeita esikuntatyöskentelyyn 2021.